

Sygn. akt III CN 1/12

POSTANOWIENIE

Dnia 27 września 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku Prokuratora Generalnego
o unieważnienie postanowienia Sądu Powiatowego w K.
z dnia 14 sierpnia 1961 r., sygn. akt Ns ... wydanego w sprawie
z wniosku A. M. i R. S.
o dział spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 27 września 2012 r.,

**unieważnia prawomocne postanowienie Sądu Powiatowego
w K. z dnia 14 sierpnia 1961 r., sygn. akt Ns ... o uzupełnieniu
postanowienia Sądu Powiatowego w K. z dnia 29 maja
1961 r., sygn. akt Ns**

Uzasadnienie

Prokurator Generalny wniósł o unieważnienie prawomocnego postanowienia Sądu Powiatowego w K. z dnia 14 sierpnia 1961 r. (Ns ...) o uzupełnieniu postanowienia Sądu Powiatowego w K. z dnia 29 maja 1961 r. (Ns ...) przez dopisanie w punkcie pierwszym następującego ustępu: „pozostałe działki nr 3^a, 4, 10, 16, 21, 26, 42, 44 przechodzą na własność Skarbu Państwa”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postanowieniem z dnia 29 maja 1961 r., sygn. akt Ns ..., Sąd Powiatowy w K. dokonał działu spadku po J. S. w ten sposób, że pozostałą po zmarłym 15 września 1935 r. spadkodawcy działkę placu położoną w K. przy ul. R. przedzieloną planowaną autostradą, z której część pierwsza południowa o powierzchni 2 ha 1158 m. kw. granicząca od zachodu z nieruchomością Nadleśnictwa Lasów Państwowych w K., od południa z nieruchomością F. B., od północy z planowaną autostradą i od wschodu z nieruchomością S. Z., część druga północna o powierzchni 7963 m² granicząca od południa z planowaną autostradą od zachodu z nieruchomością M. K., od wschodu z nieruchomością S. Z., od północy z nieruchomością Skarbu Państwa (Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K.) nie mającą urządzonej hipoteki, usytuowaną na planie sporządzonym przez inżyniera M. J. w lutym 1960 r. – a dopuszczoną do użytku publicznego i zatwierdzonego w dniu 5 kwietnia 1960 r., podzielił w ten sposób, że parcele oznaczone na wyżej wspomnianym planie numerami – 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12 przyznał na wyłączną własność S. S., parcele oznaczone na planie numerami 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 22 przyznał na wyłączną własność J. L., parcele oznaczone na planie numerami 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32 przyznał na wyłączną własność R. S., parcele oznaczone na planie numerami 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 8a i 3a przyznał na wyłączną własność A. M.; działkę oznaczoną na planie numerem 43 przyznał na współwłasność w częściach równych S. S., J. L., R.S. i A. M. (punkt I postanowienia). Ponadto, Sąd ustalił wartość działu spadku oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania (punkty II i III postanowienia). Z uzasadnienia orzeczenia wynika, że pozostałe, niewymienione w postanowieniu, działki należące do spadku,

zostaną przekazane na rzecz Skarbu Państwa zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 28 października 1958 r. o terenach dla budownictwa domów jednorodzinnych w miastach i osiedlach. Postanowieniem z dnia 14 sierpnia 1961 r., sygn. akt Ns ..., Sąd Powiatowy w K. uzupełnił postanowienie z dnia 29 maja 1961 r. przez dopisanie w punkcie pierwszym następującego ustępu: „pozostałe działki nr 3^a, 4, 10, 16, 21, 26, 42, 44 przechodzą na własność Skarbu Państwa”. W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano, że wymienione działki przechodzą na własność Państwa na mocy art. 11 ustawy z dnia 22 maja 1958 r.

Z akt sprawy wynika, że w dniu 15 lutego 1960 r. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K. wydało decyzję zatwierdzającą podział nieruchomości położonej w K. przy ul. R. 30, obejmującej działki wymienione w postanowieniu Sądu Powiatowego z dnia 14 sierpnia 1961 r. Jako podstawę wydania decyzji wskazano art. 18 ustawy z dnia 22 maja 1958 r. o terenach dla budownictwa domów jednorodzinnych w miastach i osiedlach (Dz.U. Nr 31, poz. 138 ze zm.). Decyzją z dnia 24 marca 2004 r., Samorządowe Kolegium Odwoławcze w K. stwierdziło nieważność decyzji Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K. z dnia 15 lutego 1960 r. zatwierdzającej podział nieruchomości położonej w K. przy ul. R., w części dotyczącej działek oznaczonych na planie przyjętym do państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w dniu 5 kwietnia 1960 r. numerami: 3a, 4, 10, 16, 21, 26, 42 i 44, natomiast nie stwierdzono nieważności powyższej decyzji w części dotyczącej pozostałych działek ze względu na nieodwracalne skutki prawne, jakie ta decyzja wywołała.

Zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.), Sąd Najwyższy na wniosek Prokuratora Generalnego unieważnia prawomocne orzeczenie wydane w sprawie, która w chwili orzekania ze względu na osobę nie podlegała orzecznictwu sądów polskich lub której w chwili orzekania droga sądowa była niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie to nie może być wzruszone w trybie przewidzianym w ustawach o postępowaniach sądowych. W postanowieniu z dnia 16 września 2010 r., III CN 1/10 (OSNC 2011, nr 3, poz. 37) wyjaśniono, że niemożność wzruszenia prawomocnego orzeczenia w rozumieniu art. 64 ustawy o Sądzie Najwyższym oznacza niemożność wzruszenia orzeczenia w chwili orzekania przez Sąd Najwyższy o wniosku

Prokuratora Generalnego, a niedopuszczalność drogi sądowej, uzasadniająca stwierdzenie nieważności prawomocnego orzeczenia na powołanej wyżej podstawie, musi istnieć nie tylko w chwili wydania orzeczenia będącego przedmiotem wniosku o jego unieważnienie, lecz także w chwili orzekania o tym wniosku przez Sąd Najwyższy. Uwzględniając powyższą wykładnię art. 64 ustawy o Sądzie Najwyższym, należy stwierdzić, że zachodzą przesłanki do uwzględnienia wniosku Prokuratora Generalnego o stwierdzenie nieważności zaskarżonego postanowienia Sądu Powiatowego z dnia 14 sierpnia 1961 r. Orzeczenie to jest prawomocne i obecnie nie przysługują od niego żadne środki odwoławcze, które mogłyby prowadzić do jego wzruszenia. Przedmiotem rozstrzygnięcia w postanowieniu Sądu Powiatowego w K. z dnia 29 maja 1961 r. był dział spadku. W tym przedmiocie droga sądowa w chwili wydania tego orzeczenia oraz obecnie była i jest dopuszczalna. Jednakże postanowienie z dnia 14 sierpnia 1961 r. o uzupełnieniu postanowienia z dnia 29 maja 1961 r. nie dotyczyło działu spadku, lecz zawierało konstytutywne rozstrzygnięcie o przejęciu na własność Państwa części nieruchomości wchodzącej w skład spadku. W chwili wydania tego orzeczenia nie było przepisów, które przewidywałyby drogę sądową w przedmiocie orzekania o konstytutywnym przejęciu przez Państwo nieruchomości objętych podziałem. Tego rodzaju rozstrzygnięcie było tożsame w skutkach prawnych z wywłaszczeniem nieruchomości, co mogło nastąpić tylko na podstawie decyzji administracyjnej. W szczególności taki tryb przewidziany był w obowiązującej w chwili wydania orzeczeń przez Sąd Powiatowy w K. ustawie z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U. z 1961 r. Nr 18, poz. 64), a obecnie w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (jedn. tekst: Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zm.). W chwili wydania zaskarżonego orzeczenia (podobnie obecnie, por. art. 98 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami) były natomiast przepisy, które przewidywały przejęcie nieruchomości przez Państwo (obecnie również przez odpowiednie jednostki samorządu terytorialnego) z mocy prawa, bez potrzeby wydawania w tym przedmiocie decyzji administracyjnej o charakterze konstytutywnym albo deklaratoryjnym, w razie podziału nieruchomości. W szczególności wskazany w uzasadnieniu postanowienia Sądu Powiatowego w K. z dnia 14 sierpnia 1961 r. art.

11 ustawy z dnia 22 maja 1958 r. o terenach dla budownictwa domów jednorodzinnych w miastach i osiedlach (Dz. U. Nr 31, poz. 138 ze zm.) przewidywał, że z gruntów objętych podziałem 33% ogólnej powierzchni przechodzi na własność Państwa bez odszkodowania z przeznaczeniem na cele użyteczności publicznej oraz jako działki budowlane uniemożliwiające prezydium rad narodowych prowadzenie właściwej gospodarki terenami. Przejście tych gruntów na własność Państwa następowało w stanie wolnym od wszelkich obciążeń z dniem uprawomocnienia się decyzji o zatwierdzeniu podziału, która, ponadto, stanowiła podstawę ujawnienia prawa własności w księgach wieczystych. Z powołanej regulacji wynikało więc, że sama ostateczna decyzja administracyjna o podziale nieruchomości była podstawą przejścia z mocy prawa nieruchomości na rzecz Państwa i stanowiła zarazem podstawę ujawnienia prawa własności w księgach wieczystych. W sytuacji objętej hipotezą tego przepisu nie była więc dopuszczalna droga sądowa w przedmiocie orzekania (w formie orzeczenia o charakterze deklaratoryjnym lub konstytutywnym) o przejściu prawa własności na rzecz Skarbu Państwa co do części nieruchomości objętej podziałem. Również obecnie obowiązujące przepisy nie przewidują drogi sądowej w tym przedmiocie. Na drodze sądowej może być jedynie rozstrzygany spór o prawo własności spowodowany wydaniem decyzji administracyjnej o podziale (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 grudnia 2005 r., II CK 312/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 156 oraz z dnia 27 czerwca 2007 r., II CSK 127/07, Lex nr 445127).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 64 ustawy o Sądzie Najwyższym orzekł, jak w sentencji.

jw